בלק

א. שוין גערעדט אַמאָל בארוכה, אַז כאָטש רש״י בפירושו עה״ת איז מפרש פשוטו של מקרא, און דאָרטן וואו ער ברענגט אין זיין פירוש דרשות רז״ל, איז דאָ אויף זיי אַ הכרח ע״פ פשט [1] — פונדעסטוועגן זעט מען אַז אין אונזער פרשה, בשייכות צו דברי בלעם, ברענגט רש״י אַראָפּ אַ ריבוי דרשות רז״ל, כלל שלא ע״ד הרגיל בפירושו.

די הסברה אין דעם: תורה — בפשוטו של מקרא — זאָגט בפירוש „וישא משלו״ [2], איז מובן, אַז (אויך) לויטן דרך הפשט איז דער פירוש פון אָט די פסוקים ניט (באַגרענעצט) לויט דעם פשוט׳ן טייטש פון די ווערטער [3], נאָר עס איז דאָ אַ נמשל, אין זיי געפינען זיך (אויך) רמזים און דרשות וואָס זיינען ניט מפורש אין די ווערטער פון פסוק:

אָבער צוזאַמען דערמיט איז מובן, אַז אויך די דרשות האָבן אַ הכרח אין פשט הכתוב, זיי האָבן אַ שייכות און זיינען נוגע צום הבנת הכתוב [4].

עפ״ז דאַרף מען פאַרשטיין דעם צווייטן ד״ה בפירוש רש״י אויפן פסוק [5] (אין דברי בלעם) „כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א־ל״. רש״י איז מעתיק די ווערטער „כעת יאמר ליעקב וגו׳״ און איז מפרש: עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חיבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל א־ל וזהו שנאמר [6] והיו עיניך רואות את מוריך, ד״א יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינן צריכים למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב״ה ומה גזרותיו במרום אינן מנחשים וקוסמים אלא נמסר להם ע״פ נביאיהם מה היא גזירת המקום או אורים ותומים מגידים להם. ואונקלס לא תרגם כן.

ולכאורה:

א) די אריכות אין פרש״י — בפרט אין ערשטן פירוש — וואו איז דאָס אַלץ מרומז (און וואָס איז עס נוגע צום פשט) אין די ווערטער פון פסוק?

ב) וואָס איז די שווערקייט אין יעדן פון די פירושים, וואָס רש״י דאַרף אַנקומען צו ביידע פירושים?

ג) רש״י איז מקדים דעם ערשטן פירוש פאַרן צווייטן, וואָס ווייזט אַז ער איז נעענטער צום פשט — מיט וואָס איז דער ערשטער פירוש נעענטער צו פשש״מ?

ד) וואָס איז רש״י אויסן מיט׳ן סיום „ואונקלס לא תרגם כן״ [7] — בריבוי

---

1) כפירושו בפ׳ בראשית — ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 1 ובהערות שם.

2) כג (ז. יח). כד (ג. טו. כ. כא. כג).

3) שע״ד הפשט מדבר ברמז — ראה פרש״י משפטים כא, יג. ובכללות יותר: כל דברי בלעם אלה ה״ה ענין של נבואה ובלילה (ראה רש״י פרשתנו כב, ה. כב, ח), והרי נבואה (גם לנביאי ישראל) היא בחלום וחזיון (בהעלותך יב, ו. ובפרש״י שם) ו„בחידות״ (שם, ח) וא״כ מובן שע״פ דרך הפשט הכתוב אומר דרשני.

4) ראה פרש״י משפטים שם.

5) כג, כג.

6) ישעי׳ ל, כ.

7) בכמה כת״י רש״י ליתא.

מקומות איז תרגום אונקלס אַנדערש פון פרש״י, און רש״י דערמאָנט עס ניט.

ב. מפרשים [8] זאָגן, אַז דער הכרח אויף דעם ערשטן פירוש איז פון דעם לשון „כעת״ — מיט אַ כ״ף הדמיון [9], וואָס פון דעם נעמט רש״י אַז „עוד עתיד להיות עת כעת הזאת״: ניט די איצטיקע צייט ממש, און בדומה צו דער פריער געזאָגטע צייט פון „ותרועת מלך בו״ [10] (וואָס איז ווי רש״י טייטשט) „לשון חיבה ורעות״, וועט קומען נאָך אַזא צייט („כעת״) וועו „תגלה חיבתן לעין כל כו״, און איז מפרש וואָס עס מיינט דער ענין פון „תגלה חיבתן״.

און לויטן צווייטן פירוש קומען די ווערטער „כעת יאמר ליעקב״ בהמשך צו התחלת הכתוב „כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל״: בשעת אידן דאַרפן עפעס וויסן וועט זיי דאָס איבער־געגעבן דורך די נביאים אַדער אורים ותומים.

ולפ״ז, איז לויטן ערשטן פירוש שווער, וואָס דער תוכן פון „כעת יאמר וגו״ האָט ניט קיין המשך צו התחלת הכתוב [11]; און אויך אין צווייטן פירוש איז דאָ אַ שווערקייט: א) בפשטות איז „יאמר״ לשון עתיד, ניט לשון הווה [12], ב) דער לשון „כעת״, מיט אַ כ״ף הדמיון [11].

אַבער לויט דעם בלייבט נאָך אַלץ צו פאַרשטיין:

א) אין הכי נמי אַז פון פסוק איז מוכח אַז ס׳וועט זיין נאָך אַ צייט בדומה צו דער צייט, וואָס דעמאָלט וועט געזאָגט ווערן „ליעקב ולישראל מה פעל א־ל״ — פון וואַנעט איז אַבער די ראי׳, און וואָס איז נוגע אין פשטות פירוש הכתובים, די פרטים „שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת״ און די מלאכים וועלן זיין די וואָס וועלן פרעגן „מה פעל א־ל״.

ב) פאַרוואָס איז ער מקדים דעם ערשטן פירוש פאַר דעם צווייטן — אדרבא, דער צווייטער פירוש (טראָץ זיין שווערקייט אין לשון כנ״ל) איז דאָך פאַרט נעענטער צו פשש״מ [13] דערמיט וואָס דער צווייטער טייל פסוק קומט בהמשך צו התחלת הכתוב, משא״כ לויטן ערשטן פירוש?

און ווי מען געפינט טאָקע, אַז אין מדרש [14] שטייט דער צווייטער פירוש (פון רש״י) פאַר דעם ערשטן: נאָך מער, דער רמב״ן אויפן פסוק ברענגט פון רש״י בלויז דעם צווייטן פירוש [15].

ג) פון רש״י׳ס לשון „ד״א יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה״ איז מוכח, אַז „יאמר״ קען געטייטשט ווערן (אויך) בלשון הווה, ווי רש״י (שוין פריער) [16] איז דאָס מסביר וויבאַלד דאָס

---

8) ראה״ם, שפ״ח, וראה גו״א.
9) ראה גם באר מים חיים ודבק טוב לפרש״י.
10) כג, כא.
11) ראה ראה״ם ומשכיל לדוד עה״פ.
12) ראה משכיל לדוד שם.
13) ראה רע״ב כאן עה״פ.
14) תנחומא (פרשתנו יד) ובמדב״ר (פ״כ, כ).
אלא שבפשטות — ב׳ מדרשים הנ״ל אינם במחלוקת, כ״א שמתחלה מפרש תחלת הכתוב „כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל״, והפי׳ „ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקב״ה כו״ הוא על המשך הכתוב „כעת יאמר ליעקב גו״. אבל בפי׳ מהרז״ו (למד״ר שם) מפרש דראתה עינו את ישראל הוא ד״א ופירוש אחר על הפסוק. וגם הפי׳ „הרי את מחזר כו׳ ונשאל בהקב״ה״ הוא על המשך הכתוב „כעת יאמר ליעקב״.
15) ופי׳ הרמב״ן עצמו הוא ג״כ שמדבר בהווה ולא בעתיד.
16) בשלח טו, א.

איז „דבר ההווה תמיד" — „בכל עת": און אויך דעם לשון „כעת" קען מען פארענטפערן לויטן צווייטן פשט — ווי מפרשים[17] טייטשן, אז „כעת" מיינט: ווען עס קומט די צייט וואס מ'דארף עפעס וויסן איז „נמסר להם ע"פ נביאיהם וכו'".

ג. לכאורה וואלט מען געקענט פארענטפערן, אז דער משך צום התחלת הכתוב לויטן ערשטן פירוש איז ווי די גמרא[18] זאגט „כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת[19] יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל"[20] —

מ'קען אבער ניט זאגן, אז דאס איז די כוונה אין פירוש רש"י ווארום:

א) אין רש"י איז ניטא קיין רמז אפילו אז דאס וואס „מחיצתן לפנים ממלאכי השרת" איז א תוצאה פון „לא נחש גו'".

ב) לפי"ז האט עס ניט געדארפט זיין ערשט לעתיד לבא — „עוד עתיד להיות עת כעת הזאת": ווייאלד אז „לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" איז בהווה (כפרש"י), האט אויך די תוצאה („יאמר ליעקב וגו'"), געדארפט זיין אין זעלבן זמן, און ווי ס'איז געווען בשעת מ"ת אז למדו עשרת הדברות מפי הקב"ה *[20].

ג) וואס איז דא נוגע און שייך דער ענין „שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו"[21] ?

ד. אויך דארף מען פארשטיין נאך דיוקים אין פירוש רש"י. ומהם:

א) אין ערשטן פירוש — וואס איז דער לשון „מלאכי השרת" — ניט מלאכים סתם ?

ב) „וזהו שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך" — צי דען איז רש"י'ס ענין בפירושו עה"ת צו מסביר זיין פסוקים אין ג"ך ?

ג) אין צווייטן פירוש[22] איז רש"י מוסיף (נאך „ומה פעל א-ל") „ומה גזרותיו במרום" — וואס פאר א שייכות האט עס דא ? נאכמער: אין דעם משך דערמאנט ער נאך „(אלא נמסר להם ע"פ נביאיהם) מה היא גזירת המקום" און ניט „מה פעל א-ל".

ה. דער ביאור בזה:

בלק האט „געדונגען" בלעם'ען אויף — לכה נא ארה לי את העם הזה[23]; און בשייכות דערמיט איז געווען דער ענטפער „וישא משלו" צום ערשטן מאל, פארוואס ער קען דאס ניט טאן — „מה אקוב גו'" — „כי מראש צורים אראנו

17) ראה שפ"ח עה"פ.

18) נדרים לב, א. ועד"ז — ירושלמי שבת ספ"ו (כג' ופי' הקה"ע ופ"מ שם. וראה להלן שם בירוש'). וראה אוה"ת עה"פ. וש"נ.

19) כן הוא בע"י (והתיבות כי לא נחש ביעקב וגו' הן בחצאי רבוע), וכ"ה בפי' הר"ן שם (ובירושלמי שם — רק סיום הכתוב). ובגמרא לפנינו לא הובא סיום הכתוב ורק עד „קסם בישראל וגו'". אבל ראה פרש"י וחדא"ג שם.

20) וראה ר"ן שם. עיון יעקב לע"י שם. מפרשים לירושלמי שם. ועוד.

*20) פרש"י יתרו כ, א.

21) גם: מהו הלשון „מה פעל א-ל" — דלכאורה מכיון שהמדובר בתורה הול"ל „מה הורה א-ל", כבמדרשים הנ"ל, ועד"ז בירושלמי שם.

22) ב' הענינים דנביאים ואורים ותומים י"ל שהם לנגד „נחש" ו„קוסם". ובפרט כפי שמשמע מפרש"י שופטים יח, יוד ש„נחש" שייך לפעולה משא"כ „קוסם". ולהעיר מפרש"י שם, יד. וראה לקו"ש חי"ד ע' 66 הערה 16.

23) כב, ואו.

וגו׳״ [24] — די אויסערגעווייניליכע מעלות פון אידן, ווי רש״י איז זיי מפרט בפירושו אויף די פסוקים.

ועד״ז ביים צווייטן מאל „וישא משלו״ הויבט ער אן „לא איש א־ל ויכזב״, אז מען קען ניט דורכפירן בלק׳ס ווילן „להמיתם במדבר״ [25], און ער איז ממשיך ווייטער אין די מעלות פון אידן וחיבתם אז דער אויבערשטער פארקוקט די עבירות פון אידן, ואדרבה „תרועת מלך בו — לשון חיבה ורעות כו׳״ [26].

און אויף דעם איז ער דערנאך מוסיף, אז ניט נאר איז ניט שייך ארה לי את העם, נאר פונקט להיפוך — „כי לא נחש ביעקב״ — „כי ראויים הם לברכה (מצד מעלתם) שאין בהם מנחשים וקוסמים״ [27].

וויבאלד אבער אז דאס וואס „אין בהם מנחשים וקוסמים״ ברייגט ברכה ווייזט אויף דער פחיתות פון בלעם׳ען (וואס ענינו איז א קוסם [28]) — דעריבער האט בלעם ווייטער ממשיך געווען וועגן דער מעלה פון אידן און דערמיט מדגיש געווען, אז די סיבה וואס ער קען ניט ארה לי את העם איז ניט מצד זיין (בלעם׳ס) חסרון, נאר מצד דער מעלה פון אידן וואס ער האט מרמז געווען אין „משלו״ מיט די וועדטער „כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א־ל״.

ו. דער ביאור אין דעם: „כעת״ (מיט א כ׳ קמוצה) ווייזט אויף א באוואוסטער צייט [29] — און וויבאלד דא רעדט זיך וועגן חיבת ישראל, איז מובן אז ס׳רעדט זיך וועגן א צייט וועו מ׳האט געזען די חיבה פון אויבערשטן צו אידן.

און דאס וויס אויך א בן חמש למקרא, אז די צייט, וועו די חיבה פון אויבערשטן צו אידן איז געווען ניכר בגלוי, איז געווען אין זמן פון מ״ת, אויף וועלכן ס׳שטייט [30]: „והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ״, און ווי רש״י פארטייטשט עס: „אוצר חביב כו׳ כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת כי לי כל הארץ והם בעיני ולפני לכלום״.

און פון דעם וואס מ׳זאגט „כעת יאמר ליעקב״, אז דער „עת״ דלעתיד וועט זיין גלייך צו דער עת הידועה, דער זמן פון מ״ת — איז מובן, אז פונקט ווי ביי מ״ת האבן אידן געלערנט תורה פון דעם אויבערשטן אליין (די עשרת הדברות וואס מ׳האט געהערט פון אויבערשטן), עד״ז „עתיד להיות״, אז מ׳וועט לערנען „תורה מפיו״, פון דעם אויבערשטן [31].

און וויבאלד אז חיבה בגלוי דריקט זיך אויס אין פארגלייך צו אנדערע, וואס לגבי זיי איז „חיבתן נכרת״ (כנ״ל בפרש״י), במילא איז מובן, אז בשעת עס רעדט זיך וועגן לימוד התורה (וואס אומות העולם האבן דערצו בכלל קיין

---

24) כג, ח ואילך ובפרש״י.
25) שם, יט בפרש״י.
26) שם, כא ובפרש״י.
27) פרש״י בתחלת הכתוב כאן (כג).
28) ראה פרש״י כב, ז. יהושע יג, כב (הובא בפרש״י כאן פסוק הבא (כג, כד)). וראה רד״ק יהושע שם. פרש״י מטות לא, ו. רמב״ן שופטים יח, ט.
29) ראה מירא דכיא בפרש״י.
ומ״ש בראש״ם שהוא כ״ף הדמיון שמדמה זמן א׳ להשני — צ״ע, שהרי נאמר בקמ״ץ, והרא״ם לשיטתו אזיל בפירושו לוירא יח, יוד. אבל ראה מירא דכיא שם. וגם בגור״א עה״פ כאן שכתב שהכ״ף הוא כ״ף הדמיון אינו מפרש כן מצד הדמיון דזמן א׳ להשני, אלא על הזמן שנאמר בהמשך הכתוב.
30) יתרו יט, ה.
31) להעיר מתניא פל״ו.

שייכות ניט), מוז מען זאגן אז אין דעם איז דער גילוי החיבה אין פארגלייך לגבי „מלאכי השרת" [32], אפילו לגבי די מלאכים וואס זייער ענין איז „לשרת" כביכול דעם אויבערשטן

[ניט נאר ווי די מלאכים שטייען אין א מצב וואס זיי פירן אויס א שליחות (פון דעם אויבערשטן) למטה, ע"ד ווי מ'האט שוין געלערנט פריער וועגן די מלאכים וואס זיינען געקומען צו אברהם דורכ־צופירן שליחות'ן [33] (א' לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות), וע"ד בא הגר [34] וכיו"ב [35], נאר ווי זיי זיינען משרת למעלה, כביכול, דעם אויבערשטן]:

ד.ה. אז אויך לגבי דעם ווי די מלאכים זיינען משרת וועט זיין ניכר די היבה פון אידן [36], לערנענדיק תורה מפיו פון אוי־בערשטן — „והם ישאלו להם מה פעל א־ל" [37].

עפ"ז איז פארשטאנדיק וואס בהמשך צו דעם וואס „ראויים הם לברכה" מטעם „כי לא נחש ביעקב" האט בלעם מוסיף געווען און באוואַרענט, אז דאס וואס ס'קען ניט שולט זיין א קללה אויף די אידן איז ניט ווייל ער איז (א פחות) א מנחש וקוסם און זיי זיינען „לא נחש", נאר מצד דעם עצם מעלה פון אידן, וואס עס וועט נתגלה ווערן חיבתם אז „מחיצתן לפנים ממלאכי השרת" [38].

ז. עס ווערט אבער די שאלה:

א) מ'גענפינט דאך ביי מ"ת אז אידן האבן געזאגט צו משה"ן „דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות", און אזוי איז טאקע געווען „ויעמוד העם מרחוק" [39] איז ווי קען זיין כעת אז אידן וועלן לערנען „תורה מפיו" של הקב"ה?

ב) און אויב אפילו יע, אז עס וועט זיין נאכאמאל אן עת ווי בא מ"ת — איז פארווואס איז עס שולל דעם „ארה לי" מער ווי דער עת פון מ"ת?

דעריבער ברענגט רש"י: א) „וזהו שנאמר [40] והיו עיניך רואות את מוריך" — עס איז מפורש נאמר אין פסוק אז דער אויבערשטער וועט זיין „מוריך" פון אידן, און אין אן אופן פון „והיו עיניך רואות" [41]; ב) „שהן יושבין לפניו",

---

32) הלשון „מלאכי השרת" הובא גם בפרש"י ויר"א יח, ט. תולדות כו, א. יתרו ח, טו. תשא לג, ז. ר"פ ויקרא. ועוד.

33) ויר"א יח, ב.

34) לך טז, ז ואילך.

35) „מלאך ה' בדרך לשטן" — לבלעם — דפרשתנו כב, כב ואילך. מלאכים ממש דר"פ וישלח. ועוד.

36) עפמ"ש בפרש"י תשא שם „והי' כל מבקש ה' אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה כו' אומרים להם הרי הוא באהלו של משה" — יומתק הלשון בפרש"י „כעת הזאת", שלא קאי רק על זמן מ"ת אלא על כל זמן היות ישראל במדבר, ו„עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל", שגם אוה"ע ידעו ויבינו חבתן זו.

37) לכאורה יש להקשות למה נאמר בכתוב „כעת יאמר" ולא ישאלו (כבפרש"י) וכיו"ב? וי"ל שגם מזה הכרח להפירוש שכל הכתובים האלה מדברים במעלתם של ישראל (ראה בפנים סי"א) — כי לשון „יאמר" אינו מדגיש הפועל, המדבר, כ"א הנפעל: יאמר לישראל.

38) ויש להוסיף בזה שאצל בלעם הי' מעלה מיוחדת בזה שבנ"י „מחיצתן לפנים (אפילו) ממלאכי השרת" — ע"ם פרש"י ר"פ ויקרא „לשון שמלאכי השרת משתמשין בו. אבל לנביאי האומות (הם למטה ממלאכי השרת) כו' בלשון ארעי וטומאה שנאמר ויקר אלקים אל בלעם".

39) יתרו כ, טז. שם, יח.

40) ונראה שצ"ל כבדפוס א' וב' וכו"כ כת"י רש"י „שנאמר" במקום „וזהו שנאמר".

41) ולכן הביא רש"י רק פסוק זה ולא הפסוק הראשון שהובא במדרש וגם לא הכתוב (ישעי' מ, ה) „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר" — כי דוקא בפסוק זה מפורש שהקב"ה יהי' „מוריך".

דאָס וועט ניט זיין אַן איינמאָליגע זאַך אוּן לזמן קצר, נאָר אין אַן אופן פון „יושבין" — בקביעות[42], ווי רש"י האָט שוין מפרש געווען[43] „אין תשב אלא לשון עכבה"[44].

ח. עס ווערט אַבער די שאלה: ווי־באָלד אַז סו"ס איז דאָס אַן ענין וואָס וועט זיין לעתיד — איז ווי אַזוי טוט עס אויף, אַז צוליב דעם זאָל איצט ניט קענען זיין „ארה לי"?

דעריבער ברענגט רש"י „ד"א", וואָס לויט דעם איז „יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה כו' כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה כו' אינן מנחשים וקוסמים אלא נמסר להם ע"פ נביאיהם כו'" —

וואָס לפ"ז איז דאָס אַן ענין שבהווה, ניט (נאָר) א זאַך וואָס וועט זיין לעתיד.

לויטן צווייטן פירוש אַבער איז קשה, וואָס „כעת יאמר ליעקב ולישראל גו'" איז ניט מוסיף אויף דעם וואָס „ראויים הם לברכה" אוּן אויף דעם וואָס בלעם קען ניט „ארה לי", ער איז בלויז דער סיום והמשך הענין פון תחלת הכתוב „כי לא נחש ביעקב", אַז דאָס וואָס זיי דאָרפן, ווייסן זיי ע"י נביאיהם.

ועפ"ז איז מובן וואָס רש"י נעמט אַן דעם ערשטן פירוש אַלס פירוש העיקרי בפשש"מ: ווײַל אַז דאָ רעדט זיך וועגן דברי בלעם אין וועלכע ער האָט געבענטשט אידן אוּן געריידט וועגן זייער מעלה, איז מובן, אַז דער פירוש אין זיינע רייד, וואָס ברענגט אַרויס מער די מעלה פון אידן, איז ער נעענטער צום פשט הכתובים.

ט. עס איז אַבער מסתבר צו זאָגן, אַז אויך לויטן צווייטן פירוש איז דער המשך פון דברי בלעם מוסיף אויף פריער אין דער הסברה פאָרוואָס עס קען ניט זיין „ארה לי":

בלעם האָט געוואוסט, אַז דער אויבערשטער ווייל עס ניט; ער האָט אַבער געטראַכט אַז ער קען מכוון זיין די שעה „שהקב"ה כועס"[45] אוּן דעמאָלט וועט ער קענען „ארה לי".

אוּן דעריבער איז רש"י מוסיף אין צווייטן פירוש „ומה גזרותיו במרום" — „נמסר להם ע"פ נביאיהם מה היא גזרת המקום" —

אַז אויך לויטן צווייטן פירוש זיינען די ווערטער „כעת יאמר ליעקב ולישראל גו'" אַ הוספה אין שלילת הקללה ע"י בלעם: ווײַל אַז אפילו אין דער „שעה" וואָס „כועס בה" ווייסן דערפון די אידן דורך נביאיהם ואורים ותומים אוּן זיי נעמען אַראָפּ די גזירה דורך תשובה כו'[46].

---

42) ועפ"ז יובן גם הלשון „והם ישאלו להם מה פעל א־ל' ולא מה הורה וכיו"ב כנ"ל הערה 21 — כי מעלתם למעלה אינה מספיקה באמירת בלעם לבלק שמשו"ז אא"פ לקללם, כ"א דוקא ע"ז שמעלתם למעלה פועלת למטה, שלכן מלאכים ישאלו מה פעל הקב"ה למטה. ולהעיר גם מפ"מ לירושלמי שם (ד"ה ואומרין להם).

43) תזריע יב, ד. ובפרש"י פרשתנו כב, ח: וישבו „לשון עכבה".

44) ובפרט ש„יושבין לפניו" הוא לא רק יתור לשון (שהי' אפ"ל „שהן לומדים תורה מפיו") אלא שגם תמוה, דלכאורה „לפניו" צ"ל „עומדים ולומדים תורה מפיו" של הקב"ה (ולהעיר מבהעלותך ט, ח „עמדו ואשמעה"). ועכצ"ל שהכוונה להדגיש שיהי' בקביעות כבפנים.

45) ראה פרש"י כג, ח.

46) עפ"ז יובן הלשון „נמסר להם ע"פ נביאיהם כו'" — דלכאורה: השלילה דמנחש וקוסם היא, דהם שואלים לנביאים ואו"ת, וא"כ הול"ל דשואלים לנביאיהם ואו"ת — כי עפ"ז מודגשת גם בזה מעלת ישראל (ע"ד בפי' הא'), שאינם צריכים לשאול אלא

יוד. עפ"ז י"ל, אז דער חילוק צווישן די צוויי פירושים איז אַ שקלא וטריא אין אַ שאלה כללית — און אויך בהלכה [47]: וואָס איז גובר — אַ גרעסערע מעלה וואָס וועט זיין לעתיד, אדער אַ קלע־נערע מעלה וועלכע איז דאָ שוין בהווה [48].

לויטן ערשטן פירוש קומט אויס, אז „כעת יאמר ליעקב ולישראל" מיינט אַז זיי זיינען „ראויים הם לברכה" און עס קען כלל ניט זיין אַ מקום לקללה צוליב זייער גרויסער מעלה וואָס „תגלה חיבתן לעין כל" און „מחיצתן לפנים ממלאכי השרת", אָבער דאָס איז אַ מעלה וואָס „עתיד להיות".

דאָקעגן לויטן צווייטן פירוש, איז אדרבה, מעלתם איז ניט אזוי גרויס, ס'איז דאָ אַן ארט אז המקום כועס און ס'איז שייך קללה, נאָר וויבאַלד אַז „נמסר להם ע"פ נביאיהם מה היא גזרת המקום" פאַרהיטן זיי אַז עס זאָל בטל ווערן, ניט דורכגעפירט ווערן לפועל. אָבער לאידך איז דאָס אַ מעלה וואָס איז בכל עת — בהווה.

ועפ"ז קומט אויס, לכאורה, אַז פון דעם סדר הפירושים אין רש"י קען מען מכריע זיין דעתו ע"ד הפשט, אַז אַ מעלה גדולה בעתיד, איז מכריע די קלענערע מעלה וואָס איז דאָ בהווה.

אָבער באמת קען מען פון דעם פרש"י עס ניט אַפלערנען, ווייל: א) רש"י איז דאָך דאָס מפרש אין דברי בלעם, אַ נביא בא אור"ה ע"ד ווי נביאי ישראל *[48] — איז דאָס וואָס „נמסר להם ע"פ נביאיהם" ניט אַזאַ גרויסע מעלה ווי דאָס וואָס זיי לערנען „מפיו" של הקב"ה. ב) ועיקר: לויט דעם ערשטן פירוש איז דאָס ניט נאָר אַ מעלה וואָס וועט זיין לעתיד, נאָר עס איז דאָ די מעלה אויך בהווה, און בעתיד וועט נאָך צוקומען „תגלה חיבתן לעין כל" — בעתיד וועט די חיבה און מעלה פון אידן נתגלה ווערן פאַר אַלעמען.

ובמילא איז פון דעם ניט קיין ראי' צו אַן ענין, וואו די מעלה וועט זיך ערשט אויפטאָן לעתיד אַז אויך זי איז מכריע דעם הווה.

יא. ע"פ כהנ"ל זעט מען אַז דער תוכן העיקרי אין אַלע בלעם'ס רייד איז — די אויסערגעווינליכע מעלות פון אידן

וואָס ער איז געווען מוכרח מדגיש זיין דאָס וכו"כ פעמים — כדי פאַר־ענטפערן זיך פון די תביעות פון בלק'ן כו"כ פעמים „ארה לי" „וקבנו לי" וכו'

וואָס דערפאַר איז ע"פ פשש"מ און אויך ע"ד הדרוש והרמז, „משלו" — פירוש הכתובים אַז עס רעדט זיך במעלתם של ישראל.

און דערפאַר באַוואַרנט רש"י און וואונדערט זיך: בכו"כ מקומות איז די אַלע פסוקים בפרשתנו [49] איז „כתרגומו"

שנמסר להם מה גזרותיו במרום בלי שאלה. ולכן מפרייד רש"י ואומר „או אי"ת מגידים להם", ולא כללו „נמסר להם ע"פ נביאיהם ואו"ת", כי הגדת אי"ת הוא באופן דמענה לשאלה.

47) ראה שדי חמד אסיפת דינים מע' יוהכ"פ ס"א ס"ק י'. וש"נ. וראה גם כללים שם מע' ז' כלל ג.

48) ראה בכ"ז — לקו"ש חט"ו ע' 453 ואילך. חט"ז ע' 398 ס"ז ואילך. חי"ט ע' 73 ואילך. ועוד.

*) ברמב"ן הביא מפרש"י הלשון „נאמר להם כו'" וכ"ה בדפוס א' וב' ובכו"כ כת"י רש"י. וג"כ מתאים להמבואר בפנים, שהרי לא כתב „אומרים להם" וכיו"ב.

*48) רש"י כב, ה.

49) אולי י"ל הטעם כי בלעם הרי הי' מפתור ארם (דברים כג, ה. אונקלוס בפרשתנו כב, ה).

„וכן תרגם אונקלוס" (אדער עכ"פ מיט נאך א פירוש).

מיט דעם אויסנאם אין דעם פסוק (אויך לגבי די פסוקים שלאחריו) און די תמי' אז „ואונקלס לא תרגם כן" (ניט ווי ביידע פירושים) — און קלייבט אויס דוקא פשוטו של מקרא ממש —

ואע"פ אז רש"י האלט אנדערש, ווייל עס איז „משלו" (כנ"ל) און אלע פסוקים רעדן במעלתם של ישראל

אינגאנצן שולל זיין פירושו וויל רש"י ניט — ובהסברה אז „ואונקלוס" וואס דרכו איז פשש"מ אפילו וואו רש"י זאגט „אין המקרא הזה אומר אלא דרשני"[50] וכיו"ב — לא תרגם כן, לשיטתי' וואס איז אויך שיטת רש"י בשאר כתובי התורה.

יב. איינע פון די הוראות וואס מ'קען ארויסלערנען פון הנ"ל:

ניט נאר איז דער גילוי שע"י הנביאים א פעולה נמשכת בהווה, און עס איז אויך דא בכל זמן הוראות ברורות, וואס גילה דבריו ע"י עבדיו ראשי אלפי ישראל עיני העדה בכל דור ודור — נאר אויך דאס וואס אידן לערנען תורה מפיו של הקב"ה איז געווען ניט בלויז איין מאל בזמן מ"ת, אין מדבר, נאר ס'איז אזוי בכל עת, אז ווען א איד לערנט תורה כדבעי — ווערט תען לשוני אמרתך[51] ער לערנט עס מפיו של הקב"ה; עס איז נאר וואס יעצט איז דאס בהעלם און לעתיד „תגלה חיבתן לעין כל".

ובמילא איז פארשטאנדיק, אז ס'איז ניטא וואס נתפעל צו ווערן פון די מלעיגים אויף לימוד התורה וקיום המצות, ובפרט אין הפצת התורה והיהדות, וויבאלד ער האט קלארע הוראות פון דעם וואס גילה דבריו ע"י עבדיו, און נאכמער — ער לערנט מפיו של הקב"ה און פשיטא אז ער געפינט זיך צוזאמען מיטן אויבערשטן — הקב"ה קורא ושונה כנגדו[52], ביז אז „מה להלן (בשעת מ"ת) באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן"[53] אזוי.

און וויבאלד אז ער איז „תמים תהי' עם ה' אלקיך"[54] — צוזאמען מיטן אויבערשטן — איז ניטא וואס נתפעל צו ווערן אויך פון דעם וואס „רגשו גוים" און „לאומים יהגו"[55], ווייל ער ווייס אז עס איז „ריק"; אפילו אז דאס קומט פון א מלך אדער א שר (ווי בלק מלך מואב) אדער פון איינעם פון די נביאי אוה"ע, ע"ד ווי בלעם, וואס ארום אויך זיי ווייסן (ומזלייהו חזי — זעט עס) די מעלה נפלאה פון אידן אז „מחיצתן לפנים (אפי') ממלאכי השרת".

ביז אז אלע או"ה מוזען מודה זיין אז אידן זיינען „ראויים הם לברכה" וויייל „אין בהם מנחשים וקוסמים", ד.ה. זיי רעכענען זיך כלל ניט מיט די חוקות והנהגות הגוים — אידן שטייען שטארק אין זייער אמונה אין תורה.

און דעמאלט אנשטאט צו ח"ו שטערן אידן — בענטשן זיי און זיי העלפן אידן אז עס זאל זיי גארניט פעלן, ואדרבא,

---

50) בראשית א, א.

51) ראה לקו"ת סוכות פא, ג. שה"ש מד, ב.

52) יל"ש איכה רמז תתרלד. תדבא"ר רפי"ח.

53) ברכות כב, א.

54) שופטים יח, יג (ובפרש"י שם). והיא הקדמה להכתוב שלאח"ז שם „הגוים הנ' אל מעוננים ואל קוסמים וגו'", ראה רמב"ן שם. אבל ראה לקו"ש חי"ד ע' 64 ואילך.

55) תהלים ב, א.

ובפרט אין זייער ארויסגיין בקרוב ממש פון מדבר הגלות און אריינגען אין דער גאולה האמתית, אין ארץ הקודש (היפך כוונת בלק)[56],

און מען קומט צו דעם „תגלה חיבתן לעין כל", והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך[57], ועמדו זרים ורעו צאנכם[58] אין דער גאולה האמתית והשלימה בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ בלק תשל"ז)

56) ראה פרש"י כג, יט.

57) ישע' מט, כג.

58) שם סא, ה.